

ВІДГУК
офіційного опонента
Садовенко Світлани Миколаївни,
доктора культурології, професора,
професора кафедри музичного мистецтва Навчально-наукового інституту
перформативних мистецтв Національної академії керівних кадрів культури і
мистецтв, заслуженого діяча мистецтв України
на дисертаційне дослідження Сирбу Георгія Володимировича
«Тандемна творчість у художній культурі
другої половини XX – початку XXI століть»,
подане на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 034 – «Культурологія», галузі знань 03 – Гуманітарні науки.

Інтенсивність виникнення нових ідей та ґрунтовних інтерпретацій засобів їх вираження і взаємодії у художній культурі другої половини XX – початку XXI століть зумовлює пошук новітніх методологічних підходів щодо дослідження художньої творчості та осмислення специфіки народження мистецьких творів у різноманітних комунікаційних комбінаціях, актуалізуючи формат спільного мистецького партнерства – тандемної творчості.

Дисертаційне дослідження Сирбу Георгія Володимировича «Тандемна творчість у художній культурі другої половини XX – початку XXI століть» презентує внутрішні креативні механізми мистецьких явищ «тандемна творчість» та «творчий тандем» у художній культурі другої половини XX – початку XXI століть. Для їх розгляду автор обирає сучасний реляційний методологічний підхід, який виступає метадисциплінарним аналітичним інструментарієм широкого спектра дослідницького застосування на перетині культурології, мистецтвознавства, філософії, естетики, психології творчості тощо. Реляційна методологія, запропонована сучасним французьким теоретиком мистецтва та арт-куратором Ніколя Бурріо, стала органічною відповіддю на духовно-інтелектуальну трансформацію у сучасній художній культурі щодо певної демократизації та професіоналізації у межах міжособистісної комунікації і видається перспективною у дослідженні креативної діяльності творчих тандемів.

Дослідження креативного потенціалу художньої діяльності творчого тандему, що ґрунтується на плідній мистецькій співпраці двох чи більше авторів-митців протягом певного часу, спільній художній діяльності всіх учасників-митців, об'єднаних єдиною творчою акцією та єдиним художнім задумом, розширює розуміння важливості комунікаційних факторів, що сприяють створенню спільних мистецьких проєктів у тандамах авторів, об'єднаних спорідненими естетичними поглядами і є логічно обґрунтованим та переконливим дослідницьким ресурсом у розгляді феномену тандемної творчості у художній культурі другої половини XX – початку XXI століть крізь реляційну теорію Ніколя Буррію. Відтак, тема дисертації Сирбу Георгія Володимировича є нині вельми актуальною.

Згідно з поставленою метою, на основі використання зокрема реляційної методології Ніколя Буррію, в дисертації аналітично опрацьовується мистецьке явище тандемної творчості у художній культурі періоду, що розглядається. Підкреслюється, що феномен тандемної творчості, де явище експериментальності посідає особливе місце (с. 43), набув особливого поширення у другій половині XX – на початку XXI століть, що пов'язано із суттєвими змінами у культурі, розвитком нових технологій та художніх напрямів.

У контексті поставлених дослідницьких завдань, які полягають у розгляді реляційного аналітичного інструментарію Ніколя Буррію як метадисциплінарної методології; виявленні внутрішніх механізмів тандемної творчості у художній культурі другої половини XX – початку XXI століть крізь реляційну оптику; висвітленні особливостей та характеристики тандемної творчості через синергію та взаємозбагачення, експерименти та інновації, діалог та обмін ідеями, соціальну взаємодію, розширення меж мистецтва, реляційні формати співтворчості; визначенні ролі тандемної творчості у художній культурі другої половини XX – початку XXI століть через параметри інтеграції мистецтв, діалогу культур, розвитку соціальної взаємодії, актуальних мистецьких практик; здійсненні аналізу «значних,

флагманських, знакових творчих тандемів» (с. 21) у художній культурі другої половини XX – початку XXI століть; представленні моделей творчих тандемів через художню реляцію, а саме: «Композитор – Хореограф-постановник» (на прикладі мистецької співпраці Джона Кейджа та Мерса Каннінгема); «Кінорежисер – Кінокомпозитор» (на прикладі мистецької співпраці Федеріко Фелліні та Ніно Рота, Інгмара Бергмана та Еріка Нордгрена); «Кінорежисер – Кіносценарист» (на прикладі мистецької співпраці Федеріко Фелліні та Тоніно Гуерра); «Хореограф-постановник – Кінорежисер» (на прикладі мистецької співпраці Піни Бауш та Федеріко Фелліні, Піни Бауш та Педро Альмодовара); «Хореограф-постановник – Концептуальний дизайнер» (на прикладі мистецької співпраці Піни Бауш та Йоджі Ямамото) в дисертації успішно репрезентується художня тандемна творчість та характерна для неї ідіосинкратична природа у мистецтві XX століття та інші креативні експерименти і новації.

Методологічний конструкт дисертаційного дослідження вдало поєднує всі змістовні частини та ланки дисертації і є продуктивним для вибудовування авторської концепції тандемної творчості у художній культурі другої половини XX – початку XXI століть крізь реляційну методологію Ніколя Буррію. Екстраполяція інноваційних дослідницьких механізмів концепції Ніколя Буррію на феномен тандемної творчості під час авторської аналітичної реконструкції сприяла формуванню актуальної методології дослідження щодо складних феноменів сучасної культури. Як зауважується в роботі, «залучення основних засад реляційної теорії Ніколя Буррію – це необхідне рішення у спробі маркувати та аналізувати складне та амбівалентне мистецьке явище як багатогранний політворчий феномен – творчий тандем у сучасному експериментальному та концептуальному мистецтві» (с. 49).

Методологія дисертаційного дослідження включає історичний, аналітичний, алеаторичний, біографічний, музично-аналітичний методи, також методи компаративного та культурологічного аналізу, що обумовило

всебічне охоплення проблемних зон, заявлених у дисертаційній роботі, та дозволило вибудувати чітку дослідницьку стратегію.

Для реалізації дослідницького задуму в дисертаційній розвідці на репрезентативній науковій та джерельній базі докладно і дбайливо проаналізовано та ретельно вивірено тандемну творчість як феномен сучасної культури (зокрема, в оптиці культуротворчості другої половини XX – початку XXI століть), обґрунтовано та введено до наукового обігу поняття «тандемна творчість», визначено концептуальну відмінність культурних феноменів «творчий тандем» та «тандемна творчість».

Наукова новизна дисертаційного дослідження Сирбу Георгія Володимировича полягає у тому, що вперше у вітчизняній культурології проведено всебічний аналіз тандемної творчості як феномену сучасної культури (зокрема, в оптиці культуротворчості другої половини XX – початку XXI століть); через реляційну методологію Ніколя Бурріо сформульовано методологічні принципи аналізу політворчих арт-об'єктів та арт-процесів; обґрунтовано та введено до наукового обігу поняття «тандемна творчість»; актуалізовано теоретико-методологічну концепцію Ніколя Бурріо щодо осмислення тандемної творчості як феномену художньої культури другої половини XX – початку XXI століть; представлена методологічна оптика застосування концептів «тандемна творчість» та «творчий тандем» для аналізу феноменів творчої взаємодії та мистецького проєкту; на прикладах флагманських творчих тандемів в культурі другої половини XX – початку XXI століть подано принципи та моделі тандемної творчості; за допомогою теоретичної конструкції «тандемна творчість» – «творчий тандем» уточнено принципи спільної проєктності в різних видах мистецтв (зокрема, в кінематографі) видатних митців другої половини XX – початку XXI століть (с. 22).

Автор «з усією часткою дослідницької впевненості та відповідальності» (с. 36) констатує, що реляційний методологічний інструментарій Ніколя Бурріо – це культурологічна та міждисциплінарна концепція, яка акцентує

увагу на взаємодії між зацікавленим глядачем та тим чи іншим твором мистецтва, а також наголошує на важливості взаємовідносин між самими арт-об'єктами у тому чи іншому соціокультурному просторі (с. 36). Тандемну творчість пропонується розглядати як форму «діалогового мистецтва», де відбувається постійний обмін ідеями, вплив та взаємне формування творчого процесу. Панорама художніх практик, запропонованих для аналізу тандем-проектів, включає звернення до авангардних композиційних технік та експериментальної хореографії, аудіального оформлення кінокадрів та пластичного символізму у кінематографі. Автор, окреслюючи складність і багатогранність феномену тандемної творчості, слушно висновує, що «особливо плідно тандемна творчість виявила себе у сфері кіномистецтва та музичного театру» (с. 75). Зазначається, що під визначення «тандемна творчість» підпадають довготривалі творчі союзи («Режисер – Композитор», «Режисер – Лібретист», «Композитор – Балетмейстер»), які продукували спільні твори мистецтва протягом досить тривалого часу чи стильового періоду (Розділ 1).

Констатується, що вагомим та оригінальним мистецьким результатом художньої діяльності творчого тандему «Кейдж – Каннінгем» став інноваційно-креативний та радикально-експериментальний феномен у художній культурі другої половини XX століття, який можна визначити у певних та дуже точних термінологічних рамках, а саме – «музична алеаторика», «хореографічна алеаторика» та «музично-хореографічна алеаторика» (як спільна творча концепція) (с. 80). Зауважується на важливості для цього творчого тандему композитора-експериментатора та хореографа-постановника багатопланових і амбівалентних мистецьких концептів «випадковість» та «непередбачуваність» (с. 81-82). Автор підкреслює, що надважливого значення у створенні та реалізації мистецьких акцій для творчого тандему «Кейдж – Каннінгем» набула співтворчість із художником-авангардистом Робертом Раушенбергом, який виступав у якості автора оригінальних та дискусійних сценографій і який у своїй

концептуальній творчості користувався багатограними, революційними та екзотичними техніками і практиками, які включали елементи колажу та бріколажу (с. 108). Спільні художні акції були обумовлені ідеєю рівноправності та рівноцінності різних видів мистецтва, в яких хореографічна постановка не тяжіла над музичним мистецтвом та сценографічним оформленням, музична сфера не домінувала над сценографічною ідеєю та хореографічними практиками, сценографічна композиція не витісняла музичні та хореографічні елементи-пазли (Розділ 2).

На прикладі експериментальних творчих проєктів Джона Кейджа та Мерса Каннінгема з'ясовано основні ознаки взаємодії музично-хореографічних структур у галузі синтетичних художніх практик. Визначено спільні та відмінні риси естетики модерн та музично-хореографічної алеаторики у контексті художнього втілення «філософії випадкового». Досліджено визначальний вплив концепту «випадковість» на формування естетичних уявлень Джона Кейджа, що реалізувалися у рамках спільної музично-хореографічної творчості мистецького тандему «Кейдж – Каннінгем». Зауважено на реляційній тотожності «Вчитель – Учень», визначено вплив «філософії випадкового» на формування унікальних творчих методів тандему, які йшли врозріз із естетичними поглядами хореографії модерн.

У науковому дослідженні подається розгляд унікального й самобутнього прикладу 26-річної безперервної творчої комунікації у галузі кінематографічного мистецтва другої половини XX століття, яким є творчий тандем видатного кінорежисера Федеріко Фелліні та визнаного кінокомпозитора Ніно Рота і який став одним із найвідоміших та найунікальніших в історії післявоєнного італійського кіномистецтва, зокрема, та світового кінематографу 50-х–70-х років XX століття, загалом. Визначаючи мистецьку парадигму творчого тандему «Фелліні – Рота», автор дисертації ретельно характеризує наріжні естетичні компоненти спільної креативної діяльності кінорежисера та кінокомпозитора, важливим

комунікаційним та концептуальним пунктом творчої колаборації яких пропонується вважати мистецьку синергію візуального та аудіального художніх компонентів, а також «гармонійний, збалансований, взаємодоповнюючий та взаємозбагачуючий художній діалог та естетичний зв'язок між зображенням та музикою» (с. 121) як незаперечне мистецьке досягнення цього творчого тандему.

Проведений в дисертації аналіз партитури кіношедевру «*Otto e mezzo*» творчого тандему «Фелліні – Рота» демонструє багатовимірність за аудіальним параметром кінотексту, що є визначальним фактором драматургії всього кінотвору. Дослідник акцентує увагу на тому, що «створення часової та просторової динаміки – кінозображення і кінозвуку/кіномузики як ресурсу часовості у часовому мистецтві, кодифікує кадр як застиглість барокової фігури» (с. 123). Підкреслюється, що у музичній партитурі цього фільму акцентується циркова, фестивальна, карнавальна образна сфери, які пронизували всю фільмографію Федеріко Фелліні і стали стійкою стильовою особливістю творчого тандему «Фелліні – Рота». «Музика вибудовує всю драматургію кінокартини, вона весь цей хаос творчого «*Confessions*» переводить у невимовну словом драматургію», – слушно висновує автор, акцентуючи на ролі музичного простору, що поєднує розрізнені кінематографічні компоненти в єдине драматургічне ціле (с. 125).

Автором виявлено та проаналізовано істотне значення естетичних ідей у режисерських пошуках та експериментах Федеріко Фелліні, пов'язаних з переосмисленням феномену особистості та художнім зображенням явищ свідомого/несвідомого порядку у творчому досвіді.

Плідним аспектом представленого дисертаційного дослідження постає розгляд творчого тандему композитора Еріка Нордгрена та авторитетного шведського кінорежисера Інмара Бергмана, співпраця яких тривала понад 25 років. Для авторської кінематографічної естетики творчого тандему «Бергман – Нордгрен» характерним визначається звернення до екзистенціалістського поняття «закинутості» особистості в потік буття

(с. 146). Важливу роль у цій спільній творчості посідають філософські міркування про буття людини у реальному світі, питання самотності та релігійної самоідентифікації, оптимістично заряджені етичні погляди на феномен перспективи персональної свободи, рефлексії про природу та поетику дитинства. Дослідник констатує, що «у світі авторського кінематографа XX століття особливе місце займають творчі тандеми, де співпраця кінорежисера та кінокомпозитора досягає рівня справжньої синергії. Серед них виділяються дві видатні колаборації: Федеріко Фелліні та Ніно Рота, а також Інгмар Бергман та Ерік Нордгрен. Ці легендарні творчі тандеми зробили значний внесок у розвиток кіномистецтва, використовуючи музику як невід'ємну частину кіномови для поглиблення емоційного та філософського змісту фільмів» (с. 145).

Ставлячи нове дослідницьке завдання щодо креативно-реляційної та психолого-міжособистісної специфіки мистецького явища творчого тандему «Кінорежисер–Кіносценарист» у художній культурі другої половини XX – початку XXI століть, дослідник констатує, що найвиразніше для дослідницької оптики він проявляється саме через синтетичну природу кінематографічного мистецтва (с. 147), присвячуючи дослідницьку розвідку аналітичним рефлексіям тандемної творчості визнаного кінорежисера Федеріко Фелліні та видатного кіносценариста та витонченого поета лірично-ностальгічного настрою й емпатичного митця Тоніно Гуерра (на прикладі їх спільного фільму «Amarcord» 1973 року). Співпраця Федеріко Фелліні та Тоніно Гуерра є прикладом того, яким чином два таланти можуть доповнювати один одного, створюючи більше, ніж просто суму їхніх індивідуальних здібностей.

В дисертаційній розвідці розглядається ексклюзивний художній формат тандемної творчості – «авторська хореографія в авторському кіно», адже, як зауважує автор праці, така творча співпраця досить рідко зустрічається у сучасній художній культурі, що переконливо свідчить про не тривіальність та самотність подібної мистецької взаємодії (с. 159). Цей унікальний

мистецький формат представлений такими видатними іменами, як хореограф-постановник Піна Бауш та Федеріко Фелліні, Піна Бауш та Педро Альмодовар. Значущим естетичним компонентом та основоположним художнім механізмом сценічної творчості Піни Бауш в роботі визначені проблеми травмованості, болісні питання подолання травми, гостросоціальні та актуальні гендерні питання, що становлять змістоутворюючий центр та формотворчі елементи естетичного модусу всієї хореографічної діяльності мисткині. Автор зауважує на унікальному стилі Піни Бауш, який часто називають «Танцтеатром» і який є складним симбіозом танцю, театру, музики, пантоміми та кінематографа. Констатується, що співпраця Піни Бауш з Федеріко Фелліні у фільмі «E la nave va» є цікавим прикладом перетину двох видатних творчих особистостей. Підкреслюється вплив Педро Альмодовара на сучасну художню культуру, який як майстер постмодернізму в кіно став культовою фігурою, реконструював погляд на гендер, традиції та іспанську ідентичність (с. 165). Презентується мистецтво автентичного японського дизайну Йоджі Ямамото, яке вражає традиційним мінімалізмом, гармонією з природою та увагою до деталей.

Зміст дисертації переконливо засвідчує ретельний і всебічний аналіз обраної проблематики, вихід на рівень вагомих теоретичних узагальнень і ґрунтовних висновків, серед яких – феномен тандемної творчості, що став досить поширеним у художній культурі другої половини ХХ століття у деяких видах мистецтва, втім особливо плідно тандемна творчість виявила себе у сфері кіномистецтва. Це зумовлено тим, що ці мистецькі сфери є синтетичними та за визначенням вимагають спільної роботи митців у процесі створення того чи іншого культурного артефакту. Дослідник доводить, що творчий тандем – це «явище у художній культурі, коли два або більше митців об'єднуються для спільної роботи над певним культурно-мистецьким проєктом. Формат творчого тандему часто стає «художньою лабораторією» для експериментів, в рамках якого митці можуть досліджувати нові форми вираження та розширювати межі свого мистецтва» (с. 175).

В роботі реляційний методологічний інструментарій Ніколя Бурріо визначено як культурологічну та міждисциплінарну концепцію, яка акцентує увагу на взаємодії між зацікавленим глядачем та художнім твором мистецтва.

Констатується, що вагомим та оригінальним мистецьким результатом художньої діяльності творчого тандему «Кейдж – Каннінгем» став інноваційно-креативний та радикально-експериментальний феномен у художній культурі другої половини XX століття, який можна визначити як «музична алеаторика», «хореографічна алеаторика» та «музично-хореографічна алеаторика» (як спільна творча концепція).

У дисертаційному дослідженні представлена модель творчого тандему «Кінорежисер – Кінокомпозитор» через художню реляцію (на прикладі мистецької співпраці Федеріко Фелліні та Ніно Рота, Інгмара Бергмана та Еріка Нордгрена). Ці тандеми демонструють важливість музичної складової у створенні кінематографічного світу. Федеріко Фелліні та Ніно Рота створили неповторний мистецький симбіоз, де музика відіграє ключову роль у створенні атмосфери та передачі емоцій. Інгмар Бергман та Ерік Нордгрен створили потужну творчу синергію, де музика підсилює психологічну глибину фільмів Інгмара Бергмана. Автор доходить висновку, що для авторської кінематографічної естетики творчого тандему «Бергман – Нордгрен» характерним є звернення до екзистенціалістського поняття «закинутості» особистості в потік буття. Важливу роль у їхній спільній творчості посідають філософські міркування про буття людини у реальному світі, питання самотності та релігійної самоідентифікації, оптимістично заряджені етичні погляди на феномен перспективи персональної свободи, рефлексії про природу та поетику дитинства. Творчий тандем «Фелліні – Гуерра» показує важливість сценарію у створенні кінематографічного шедевра. Федеріко Фелліні та Тоніно Гуерра створили неповторні кінострічки, в яких сценарій був основою для візуальної поезії італійського режисера.

До важливих питань, що мають певну складність і вирішення яких не має простих відповідей, Г. В. Сирбу відносить особливості мистецьких принципів Піни Бауш, які формувалися під впливом експресіонізму, сюрреалізму та різних театральних традицій, втім найважливішим фактором була її глибока зацікавленість внутрішнім світом людини.

В цілому позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження Сирбу Георгія Володимировича, у процесі аналізу виникли окремі міркування та зауваження, які потребують уточнення деяких аспектів розвідки та методів їх реалізації. Не применшуючи наукового та прикладного значення аналізованої роботи, висловимо деякі з них:

1. В дисертації зауважується, що творчий тандем – це таке явище в художній культурі, коли два або більше митців об'єднуються для спільної роботи над певним культурно-мистецьким проєктом (с. 77). У кожному представленому в роботі творчому тандемі обидва митці є, безперечно, самодостатніми творчими особистостями. На с. 69 дисертації слушно зауважується, що «кожного з авторів можна розглядати окремо через контекст їхньої унікальної творчої реалізації, але спільні мистецькі проєкти народжують новаторський та неповторний творчий синтез, який заслуговує на додаткове дослідження». Постає питання щодо необхідності розгляду тандемної творчості через призму творчості окремо кожного митця, щоб продемонструвати підсилення їх одне одним, як приклад паритетного партнерства і безкомпромісного бачення, зокрема, в тематико-естетичному контексті та психолого-художньому векторі.

2. В дисертації зазначається, що під час роботи «над звуковим простором у фільмі «Otto e mezzo» ..., Ніно Рота досить часто вибудовує музичну структуру через лейтмотивну драматургію» (с. 129). На наш погляд, ця вельми слушна теза щодо структурно-організуючої ролі музичної лейтмотивної драматургії у контексті побудови єдиного аудіовізуального кінематографічного метатексту потребує більш глибокої наукової ревізії.

3. Автору дисертації не вдалося уникнути повторів тексту, зокрема, на с. 123 та 127 відбувся повтор тексту: «Створюючи часову та просторову динаміку – і кінозображення, і кінозвук/кіномузика як ресурс часовості у часовому мистецтві кодифікує кадр як застиглість барокової фігури». Також на сторінках 123 та 130 повторюється текст: «Крім того, у музичній партитурі фільму «*Otto e mezzo*» акцентується циркова, фестивальна, карнавальна образна сфера, яка пронизувала всю фільмографію Федеріко Фелліні. Згодом це стало стійкою стильовою особливістю творчого тандему «Фелліні – Рота».

4. Оформлення списку використаних джерел та літератури загалом відповідає вимогам Національного стандарту України, однак зустрічаються певні недогляди, а саме: періодичні видання, в яких вміщено статті, не завжди подані курсивом (як приклад, позиції № 15, 23, 30, 31, 53, 56, 58, 65 та ін.).

Висловлені зауваження щодо окремих аспектів дослідження і побажання носять рекомендаційний характер і жодним чином не применшують цінності роботи, її наукової новизни, соціальної та теоретичної актуальності та оригінальності і не впливають на загальну позитивну оцінку запропонованої до захисту дисертаційної роботи.

Таким чином, дисертація Сирбу Георгія Володимировича «Тандемна творчість у художній культурі другої половини XX – початку XXI століть» є завершеним, вельми актуальним дослідженням, яке не порушує принципів академічної доброчесності, відповідає вимогам, що висуваються до подібного виду робіт наукового пошуку. За стилем і змістом текст дисертації повною мірою сприймається цілісно і завершено, а теоретичні та практичні результати дослідження відповідають поставленим завданням і мають переконливе методологічне підґрунтя.

Основні ідеї та положення роботи висвітлено у чотирьох одноосібних наукових публікаціях, три з яких надруковано у фахових та спеціалізованих наукових виданнях України категорії «Б» за напрямом «034 – Культурологія», затверджених МОН України, одна – апробаційна стаття, що є достатнім і відповідає чинним вимогам.

Композиція роботи повністю відображає її об'єкт, предмет, наукову новизну, мету, завдання, висновки. Концептуальна виваженість роботи свідчить про належну теоретично-дослідницьку культуру дисертанта.

Дисертація має практичне значення. На наше переконання, вельми актуальним стане видання монографії Сирбу Георгія Володимировича за темою дисертаційного дослідження з додаванням додатків. Це надасть можливість презентувати і зберегти цікаву інформацію і значно розширить подальші наукові пошуки.

Історіографія роботи демонструє достатньо високий рівень інформаційно-наукової культури її автора (105 найменувань, з них 21 – іноземною мовою).

Дисертаційна робота Сирбу Георгія Володимировича «Тандемна творчість у художній культурі другої половини XX – початку XXI століть» репрезентує завершене, актуальне для культурологічної науки дослідження, що містить новаторські ідеї, висновки, має істотне значення для галузі 03 «Гуманітарні науки». За своєю актуальністю, практичною цінністю та науковою новизною аналізована робота повністю відповідає вимогам чинного законодавства України у пп. 6-9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44», а її автор, Сирбу Георгій Володимирович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії у галузі знань 03 «Гуманітарні науки» за спеціальністю 034 «Культурологія».

Доктор культурології, професор,
професор кафедри музичного мистецтва
Навчально-наукового інституту
перформативних мистецтв
Національної академії керівних
кадрів культури і мистецтв,
заслужений діяч мистецтв України

Світлана САДОВЕНКО